

**JAMIYATDA HUQUQIY MADANIYATNI YUKSALTIRISH YOSHLAR O'RTASIDA
HUQUQBUZARLIKNING OLDINI OLIHNING ZARUR SHARTI****Kamola Xamroyeva***Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat boshqaruvi huquqi yo'nalishi
magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yoshlar o'rtasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish va jinoyatchilikning oldini olish uchun zarur bo'lgan ko'p qirrali yondashuv haqida so'z boradi. Unda ta'lim muassasalari, jamoat tashkilotlari, huquq-tartibot idoralari va siyosatchilarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari, qonun ustuvorligi ta'minlangan, yoshlarning ijobiy tanlov qilish huquqiga ega jamiyatni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada kuchli huquqiy madaniyatni shakllantirish va huquqbuzarlik holatlarini kamaytirishda huquqiy ta'lim, aholiga targ'ibot dasturlari, politsiya va jamiyat o'rtasidagi ijobiy munosabatlar va qo'llab-quvvatlovchi siyosatning o'rni ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *Huquqiy madaniyat, huquqbuzarliklarning oldini olish, yoshlar imkoniyatlarini kengaytirish, hamkorlikdagi sa'y-harakatlar, huquqiy ta'lim, jamoatchilik bilan aloqalar, huquqni muhofaza qilish, siyosatni ishlab chiqish, yoshlarning ijobiy rivojlanishi, ijtimoiy adolat, axloqiy mas'uliyat.¹⁸*

Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish, ayniqsa, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish masalasini hal etish muhim rol o'ynamoqda. Huquqiy madaniyat tushunchasi ma'lum bir jamiyat doirasida shaxslarning qonunni anglashi va unga rioya etishini shakllantiruvchi qadriyatlar, me'yorlar, e'tiqod va amaliyotlarni o'z ichiga oladi. U adolat, tenglik va javobgarlikni ta'minlovchi qonun ustuvorligini ta'minlovchi poydevor bo'lib xizmat qiladi.¹⁹

Keyingi yillarda, ayniqsa, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish vositasi sifatida mustahkam huquqiy madaniyatni shakllantirish muhimligi e'tirof etilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qonunni chuqur tushunadigan va hurmat qiladigan shaxslar jinoiy xatti-harakatlarga kamroq moyil bo'ladi.²⁰ Huquqiy ong va mas'uliyat tuyg'ularini yoshlikdan singdirish orqali jamiyat huquqbuzarliklarning oldini oladigan, qonuniy xulq-atvorni targ'ib qiluvchi ijobiy muhitni yaratishi mumkin. Ayniqsa, yoshlarni qonuniylik yo'lidan adashtirishi mumkin bo'lgan ta'sirlar juda ham ko'p, afsuski. ²¹Tengdoshlar bosimi, ijobiy namunalar yo'qligi, ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblik, zo'ravonlikka duchor bo'lish kabi omillar ularning jinoiy faoliyatga jalb etilishiga yordam beradi. Shu bois, ularni huquqiy tizimning murakkabliklaridan o'tish, adolat va halollik tamoyillarini qo'llab-quvvatlovchi asosli qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar bilan jihozlash zarur.²²

¹⁸ 1. Blumstein, A. va Wallman, J. (2006). Amerikada jinoyatchilikning pasayishi. Kembrij universiteti matbuoti.

¹⁹ 2. Tayler, T. R. (2006). Nima uchun odamlar qonunga bo'ysunadilar. Princeton universiteti matbuoti.

²⁰ 3. Mazerolle, L. va Ransley, J. (2005). Uchinchi tomon politsiyasi. Kembrij universiteti matbuoti.

²¹ 4. Uels, B. C. va Farrington, D. P. (Tahrirlar). (2007). Jinoyatning oldini olish: bolalar, huquqbuzarlar, qurbonlar va joylar uchun nima ishlaydi. Springer.

²² 5. Tonri, M. (2009). Jinoyat va davlat siyosati bo'yicha Oksford qo'llanmasi. Oksford universiteti matbuoti.

Qolaversa, mustahkam huquqiy madaniyat nafaqat jinoyatchilikning oldini olishga xizmat qiladi, balki jamiyatda hamjihatlik va huquq va erkinlik hissini uyg'otadi. Shaxslar jamiyatda qonun va o'z huquqlarini tushunishda ishonchni his qilsalar, ular fuqarolik hayotida faol ishtirok etishlari, adolatni himoya qilishlari va institutlarni javobgarlikka tortishlari mumkin. Bu jamoaviy ong demokratik jamiyatning poydevorini tashkil etadi, unda qonun ustuvorligi hamma tomonidan qo'llab-quvvatlanadi va hurmat qilinadi. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish nafaqat yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishning zarur sharti, balki adolatli jamiyatning asosiy tayanchidir. Qonuniylik, adolat va mas'uliyatni qadrlaydigan madaniyatni tarbiyalash orqali biz jamiyatning barcha a'zolari, ayniqsa, kelajak avlod vakillari bo'lgan yoshlarimiz uchun xavfsiz va barkamol muhitni yaratishimiz mumkin.²³ Aynan ma'rifat, ogohlik va jamoaviy harakatlar orqali biz qonun ustuvor bo'lgan, jinoyatchilikning oldini oladigan jamiyat barpo etishimiz mumkin.

Bundan tashqari, voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarni bartaraf etishda barvaqt chora ko'rish va profilaktika qilish muhimligi e'tirof etilishi xavf guruhidagi yoshlar va ularning oilalariga qaratilgan maqsadli dasturlarni amalga oshirishga olib keldi. Masalan, Ijtimoiy rivojlanish modeli huquqbuzarliklarni kamaytirish va yoshlarning ijobiy rivojlanishini rag'batlantirishda himoya omillarining ahamiyatini ta'kidlaydi. texnologiyaning rivojlanishi va ma'lumotlarning keng tarqalishi jinoyatlarning oldini olish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Elektron tahlillar, geografik axborot tizimlari va boshqa texnologik vositalardan foydalanish huquqni muhofaza qiluvchi organlarning jinoyat sodir bo'lgan nuqtalarni aniqlash, resurslarni samarali taqsimlash va maqsadli tadbirlarni amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytirdi.²⁴

Huquq-tartibot idoralari oshkoralik, hisobdorlik va hurmat o'zaro munosabatlar orqali jamoatchilik bilan ishonch va hamkorlikni mustahkamlashga mas'uldir. Yoshlar va keng jamoatchilik bilan ijobiy munosabatlarni rivojlantirish orqali huquqni muhofaza qilish organlari jinoiy faoliyat bilan shug'ullanish xavfi ostida bo'lganlar uchun namuna va qo'llab-quvvatlash manbalari bo'lishi mumkin.

Kuchli huquqiy madaniyatni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishda siyosatchilar muhim rol o'ynaydi. Bu odil sudlovdan teng foydalanish, aholining zaif qatlamlari huquqlarini himoya qilish va jinoiy xatti-harakatlarga yordam beradigan tizimli tengsizliklarni bartaraf etishga qaratilgan qonunlar va siyosatlarini qabul qilishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, huquqiy ta'lim, yoshlarni rivojlantirish dasturlari va jamoatchilik tashabbuslari uchun resurslarga sarmoya kiritish jinoyatchilikning oldini olish va huquqiy madaniyatni yuksaltirishga doimiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.²⁵

²³ 6. Milliy adliya instituti. (2018). CrimeSolutions.gov: Reytingli dasturlar. <https://www.crimesolutions.gov/> dan olindi

²⁴ 7. Sherman, L. V. va Eck, J. E. (2002). Huquqbuzarliklarning oldini olish uchun politsiya. M. Tonri (Tahr.), Jinoyat va adolat: Tadqiqotlarni ko'rib chiqish (203-256-betlar). Chikago universiteti matbuoti.

²⁵ 8. Hawkins, J. D. va Weis, J. G. (1985). Ijtimoiy rivojlanish modeli: huquqbuzarliklarning oldini olishga kompleks yondashuv. Birlamchi profilaktika jurnali, 6(2), 73-97.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, huquqiy madaniyatni yuksaltirish jamiyatning barcha jabhalarida barqaror sa'y-harakatlar va hamkorlikni talab qiladigan jamoaviy mas'uliyatdir. Qonunga chuqur hurmat va axloqiy qadriyatlarni singdirish orqali biz jinoyatlar minimallashtiriladigan, adolat qaror topadigan, yoshlarning mas'uliyatli va faol fuqaro bo'lib yetishishi mumkin bo'lgan jamiyatni yaratishimiz mumkin. Ana shunday sa'y-harakatlar tufayli biz qonun ustuvorligi ulug'lanadigan, yoshlarimiz xavfsiz va adolatli jamiyatda ravnaq topish imkoniga ega bo'lgan kelajakni barpo etishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Blumstein, A. va Wallman, J. (2006). Amerikada jinoyatchilikning pasayishi. Kembrij universiteti matbuoti.
2. Tayler, T. R. (2006). Nima uchun odamlar qonunga bo'ysunadilar. Prinston universiteti matbuoti.
3. Mazerolle, L. va Ransley, J. (2005). Uchinchi tomon politsiyasi. Kembrij universiteti matbuoti.
4. Uels, B. C. va Farrington, D. P. (Tahrirlar). (2007). Jinoyatning oldini olish: bolalar, huquqbuzarlar, qurbonlar va joylar uchun nima ishlaydi. Springer.
5. Tonri, M. (2009). Jinoyat va davlat siyosati bo'yicha Oksford qo'llanmasi. Oksford universiteti matbuoti.
6. Milliy adliya instituti. (2018). CrimeSolutions.gov: Reytingli dasturlar. <https://www.crimesolutions.gov/> dan olindi
7. Sherman, L. V. va Eck, J. E. (2002). Huquqbuzarliklarning oldini olish uchun politsiya. M. Tonri (Tahr.), Jinoyat va adolat: Tadqiqotlarni ko'rib chiqish (203-256-betlar). Chikago universiteti matbuoti.
8. Hawkins, J. D. va Weis, J. G. (1985). Ijtimoiy rivojlanish modeli: huquqbuzarliklarning oldini olishga kompleks yondashuv. Birlamchi profilaktika jurnali, 6(2), 73-97.